

ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR
SEMPOZYUMU
VIII

21-23 Kasım 2014

B İ L D İ R İ L E R

C İ L T II

EDİTÖRLER

DR. COŞKUN YILMAZ

DOÇ. DR. CENGİZ TOMAR

DR. UĞUR DEMİR

İSTANBUL/ÜSKÜDAR MEDENİYETİNDEN ETKİN BİR İZ MUALLİM ABDULLAH MÂHİR İZ

PROF. DR. MUSTAFA İSMET UZUN

Marmara Üniversitesi

*A'dâd biterdi Allah Allah,
Evsâfı eğer olunsa ta'dâd*

K. E. Kürkçüoğlu

I. Ailesi

Mâhir İz, 29 Ocak 1895'te (2 Şaban 1312 h./ 15 Kânûnusânî 1310 r.) o zamanlar Üsküdar'a bağlı olan Beykoz'da, Abraham Paşa korusuna bitişik bir evde doğmuştur.

Vefâtının da Paşabahçe semtinde vuku bulması, kendisinin bir ömür boyu süren Boğaziçi sevgisinin takdir-i ilâhi ile te'yid edilmiş müşahhas bir delili sayılabilir. İstanbul'da bir hayli yıl oturduğu semtler arasında Beylerbeyi ve Bağlarbaşı/Kuruçeşme de bulunmakla birlikte yaygın ve örgün eğitim hizmetiyle bereketlenen ömrünün pek çok yılını Çengelköy'deki Kuleli Askerî Lisesi, Üsküdar Paşakapısı Orta Mektebi, Haydarpaşa Lisesi, Çamlıca Kız Lisesi ve İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü gibi beldemizin tanınmış eğitim kurumlarında geçirmiş olması, Mahir Hocamızı Üsküdar'ın sâdık mukîmlerinden ve bu beldede iz bırakmış isimlerin önde gelenlerinden bir değerli şahsiyet kabul etmeye imkân vermektedir. Yine bu sebeplerle onu Osmanlı Medeniyetinin her bakımdan kadîm merkezlerinden biri olan bu şehrin evlatlarına kazandırabileceği mümtaz özelliklere gerçekten sahip olmuş bulunanlara verilen bir vasfını ifade eden "İstanbul"-lu bir isim olarak ta anmak gereklidir.

Çocukluk ve gençlik yılları kısmen İstanbul dışında geçmiş olsa bile evinde ve çevresinde yaşayan İstanbul kültürü, onun her bakımdan temessül ettiği bu medeni değerlerle içi içe yaşamış bir kişiliğe sahip olduğunu ifade eder.¹ Mâhir İz'in şahsında mükemmel

Mahir İz'in
çocukluğu

denecek şekilde tecessüm eden "İstanbul Beyefendiliği"ne ait bu vasıflar, ona yetişen nesillerin hafızalarında ve kimliklerinde unutulmaz izler bırakmıştır. Şüphesiz sâdatan olması da onun kimliğinin mümtaz ve müstesnâ bir değeridir. Çocukluk yıllarının en feyizli devresinin Medine'de, âgûş-i Resûl'de geçmiş bulunması da şahsiyetini taçlandıran bir inayet-i Sübhânî ve bereket-i Nebiy-yi Rahmânî olmuştur.

Babası Külâhîzâdeler namıyla anılan, ilmiyeye mensup bir aileden, Medine ve Ankara kadılıklarında bulunmuş, Medine-i Münevvere Mollası Seyyid İsmail Abdülhalim Efendi'dir. Annesi de kadı ve şeyhülislâmlar yetiştirmiş Erzurumlu Çelebizâdeler ailesine mensup Râife Hanım'dır.

Mâhir Hoca, babasından bahsederken "*ilmî müzâkereye, sohbet, yemeğe, iyi suya, kitaplara, haliya ve ince ev eşyasına merakı vardı*" demekte ve onu "*her gittiği yerde ilim adamları ile münasebet kurar, onlarla sohbetler eder ve isteyenlere mutlaka bir eser okutur*" cümleleriyle tanıtmaktadır. Anlaşıldığına göre Hoca ebeveyninden irsen devraldığı bu özelliklere, İstanbul'un güzîde ilim, kültür ve sanat çevresinden derlediği seçkin ve değerli güzellikleri eklemesini bilmiş, hayatını da bu şekilde geçirmiştir.

Mâhir Hoca, Abdülhalim Efendi'nin üçü küçük yaşta vefat eden dokuz evlâdının Bihin, Servet, Abdülmennan, Güzin ve Fâhir² isimlerini taşıyan, yaşayan altı çocuğundan biri ve erkeklerin en büyüğüdür.

II. Tahsili

Küçük Mâhir'in tahsil hayatı, babasının kadılık vazifesi dolayısıyla, kendisi henüz beş yaşındayken İstanbul'dan ayrılmasının ardından başlamış ve Osmanlı coğrafyasının

Mahir İz
Davut Paşa
Ortaoku
Müdürü iken

muhtelif şehirlerinde sürmüştür. İlk tahsiline babasının görevli bulunduğu Midilli'de adım attı. Balıkesir İdâdîsi'nin ilk kısmında okudu. Burada bir taraftan da, o zaman Osmanlı medeniyetinde önem verilen bir gelenek halinde yaşayan uygulamayla, kendisine hususî hocalık yapmak üzere babası tarafından İstanbul'dan getirilen Saraybosna'lı müderris Mahmud Necî Efendi'den dersler almaya başladı.

Mâhir Bey'in "*sebeb-i feyzimdir*" dediği bu zat, Osmanlı eğitim hayatında titizlikle yaşatıldığı görülen bir anlayışla, ileriki yıllarda da âilenin dolaştığı her yere onlarla beraber gitmiş ve küçük Mâhir'e özel dersler vererek onu yetiştiren bir isim olmuştur. Hoca, hatıralarında Balıkesir'de bu zattan *Tuhfe-i Vehbi*'yi okuyup ezberlediğini nakletmektedir.³ On yaşında İstanbul'a döndüklerinde Eğrikapı Rüşdiye'sine devam etti. Oradan ailece Isparta'ya gidilince tahsilini buradaki mektepte sürdürdü.

On üç yaşındayken, kadılığına tayin edilen babasıyla Medine-i Münevvere'ye gitti. Bir taraftan Rüşdiye'ye devam ederken bir taraftan da hocasından Arap dili ve Edebiyatı yanında çeşitli dini dersler ve kitaplar okuyarak kendini yetiştirdi. Altı ay içine Arapça konuşmaya başladı. Hatıralarında "*Medine'nin, o gülzâr-ı nübüvvetin feyzi sayesinde*" hocasıyla tanınmış hadis kitaplarından *Câmiu's-sağîr*,⁴ *Kenzü'l-ummâf* gibi muhalled eserleri okuduğunu, ayrıca "*akşamdan hazırladığı soruları hocasına sorarak müzâkere ettiklerini*" yazmaktadır. Bu çalışmalar sırasında Necî Efendi'nin: "*Sen bu merak ve bu çalışmayla devam edersen on sekiz yaşına geldiğin zaman Fatih hocaları arasında 'müşârü'n-bi'l-benân/parmakla gösterilecek kadar tanınmış' olursun*" diyerek kendisini teşvik ettiğini nakletmektedir.

Mahir İz İstanbul
Yüksek İslam
Enstitüsünde 1965
mezunlarıyla

Nitekim, Mâhir Bey'in, hocasının âdeta kerâmet göstererek küçük bir çocukken işaret ettiği bu seviyeye daha Sultani'yi bitirir bitirmez eriştiğini ve zamanla kendisini daha da yetiştirdiğini söylemek gerekir. Ayrıca hocası, Medine'de yaptıkları derslerin feyiz ve bereketini vurgulayarak: **"Sen benim kırk yıllık emeğimi, bu suallerin sâyesinde on dokuz ayda topladın"** sözleriyle değerlendirdiğini belirtir. Yine bu sıralarda İsâ Rûhî Efendi'den de Farsça'sını ilerletme imkânı bulmuştur.

Bu bilgiler Mâhir Bey'in kuvvetli bir dini tahsil gördüğünü düşünmemizi tabii kılsa da kendisinin çoğunlukla tekrarladığı "ben meslek adamı değilim" sözü onun, üstadı Mehmed Âkif gibi tevazuuyla alâkalı olsa gerektir.

Ailece, trenle Şam'a oradan da Beyrut'a geçerek, deniz yoluyla tekrar İstanbul'a döndükten sonra iki yıl Vefa İdâdî'sinde⁶ öğrenim gördü. Bu yıllarda **"gazete okumaya merak sardığını, İkdâm gazetesi başta olmak üzere İstanbul gazetelerini sütün sütün okuduğunu, o zamana kadar duymadığı meselelerle ilgilenmeye başladığını"** belirten Mâhir Bey'in bu devrede artık memleket meseleleriyle yakından ilgilenmeye başladığını söylemek mümkündür. Yine bu sırada "hak" kavramını iyice benimsediğini ve:

"Haktadır, haktır, en büyük kuvvet"

mısraının bunu ifade ettiğini söylemektedir. Memlekette cereyan eden ve esas itibarıyla İttihad ve Terakki fırkası ve idarecilerinin sebep oldukları acı olaylar kendisinin, her ne kadar geçici de olsa hayatta, yaygın bir düstur olan **"el-hükmü limen galebe / gâlip olanın hükmü geçerlidir."** kaidesinin yürürlükte olduğunu anlamasına yaramıştır. Artık onun için, muallimlik yanında, hayatının sonuna kadar memleket meseleleriyle yakından ilgileneceği ve bildiği doğruları hayata geçirmek için elinden, dilinden ve kaleminden geleni yapmaya gayret edeceği yeni bir saha açılmış olmaktadır.

Mahir İz
Özel Fatih
Kolejinde
Öğrencileriyle

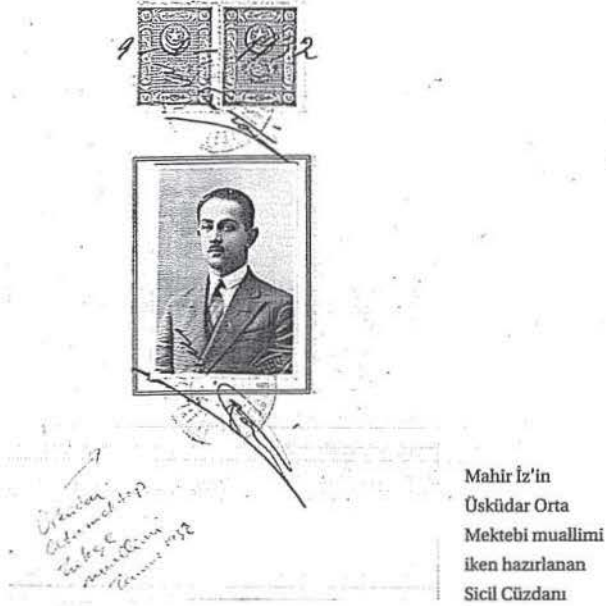
Genç Mâhir'in, babasının kadı olarak tayin edildiği Ankara'daki günleri de birkaç noktadan ona farklı hususiyetler kazandırmıştır: Birincisi Ankara Sultânîsi'nden mezun olmasının ardından (1916) aynı okulun ilk kısmında başladığı Türkçe muallimliğiyle, elli dokuz yıl sürecek olan verimli, başarılı bir öğretmenlik hayatına -sevdiği tabirle muallimliğe- adım atmış olmasıdır.

İkincisi bu sırada Millî Mücadele'ye katılmak üzere İstanbul'dan gizlice Ankara'ya gelmiş olan Mehmed Âkif Bey'den Arapça, Farsça ve Fransızca edebî metinler okuyarak kendini daha iyi yetiştirme imkânı bulmasıdır. Bu münâsebetin daha sonraki yıllarda, hocalık- talebelik münasebetinden ileriye giderek yakın bir dostluğa dönüşmesi de ayrıca önemlidir.⁷

Yine bu yıllarda, Büyük Millet Meclisi hükümetinin Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti'ne bağlı Te'lîfat ve Tedkîkât-ı İslâmîyye Encümeni üyeliğiyle Ankara'ya gelmiş bulunan ve sonraları İstanbul Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Şerh-i Mütûn Profesörü olarak hizmet verecek olan, müderris Ömer Ferit Bey (Kam) ile tanışarak ondan da faydalanmıştı.

Mâhir Bey bir yandan da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde -gizli celseler dahil- zabıt kâtibi, zabıt mümeyyizi ve ikinci grup şefi sıfatıyla dört yıl çalışmıştır. Bu görev ona Milli Mücadele yıllarında cereyan eden olayların iç yüzünü bilmek, memleketin geçirdiği bâdireleri yakından takip etmek imkânını vermiş olması bakımından da çok önemlidir.

Ayrıca bu sıralarda şiir yazmaya da başlamış, hatta "bi'l-bedâhe / ânında şiir söylemede" oldukça meleke kazanmıştı. Nitekim hatıralarında, Ankara kadısı Âşir Molla'nın küçük oğlu ve sonraları meşhur bir heykeltıraş olarak ün kazanacak olan Râtip Âşir'in yaptığı resimlerin altına kıtalar yazdığını nakletmektedir: Aşağıdaki kıt'alar onun ânında şiir söyleme kabiliyetini ortaya koyan güzel örneklerdir.

Mevlânâ türbesiyle ilgili resim için yazdığı:

Görünen türbe-i zî-izz ü alâ
Merkad-i Hazret-i Mevlânâ'dır
Varsa ger çeşm-i basîrette cilâ
Pertev-i feyzi onun peydâdır⁸

Hıristiyanları heyecanlandıracak şekilde resmedilmiş, puta sarılmış bir papazın yer aldığı tablo için mü'min kimliğiyle söylediği:

Belirir çehre-i meş'ûmunda
Bir siyâh zıll-i kesîf-i ilhâd
Olamaz şu'le-i Hak'tan başka
Edecek şem'a-i hakkı ikâd⁹ .

kıt'aları bunlardandır.

“Tûf-i Şegaf/Aşkın Aksı” başlıklı, aslında bir gazel olan ilk şiiriyle daha birkaç şiirini Maksud Kâmran takma adıyla Sultanî Müdürü Haydar Bey tarafından Ankara’da çıkarılmış olan **Sa’y** mecmuasında yayımladı.

غزل
 سر جبینم سیرایه دبا گیسوی خمد کوشش
 شام و شبدر کمر خمد خمد کوشش
 یوسف و دانه یوسفی بر نه شب بوی وفا
 بز بوشنده لکزه اند خمد کوشش
 کوی خنده نگار سانه چیده کوشش
 لکهنه و لکهنه و لکهنه و لکهنه کوشش
 بزم روز سینه کوی سینه و لکهنه
 سر کوی اوله علم علم کوشش
 حبیب کیه بخود کیه بخود کوشش
 نقه پای اوله او شده و لکهنه
 یایه نقه یایه یایه یایه یایه
 ایتر برانقا و دانه کوشش
 کوشش کوشش کوشش کوشش
 کوشش کوشش کوشش کوشش
 کوشش کوشش کوشش کوشش

Mahir İz'in
el yazısı

III. Çalışma Hayatı

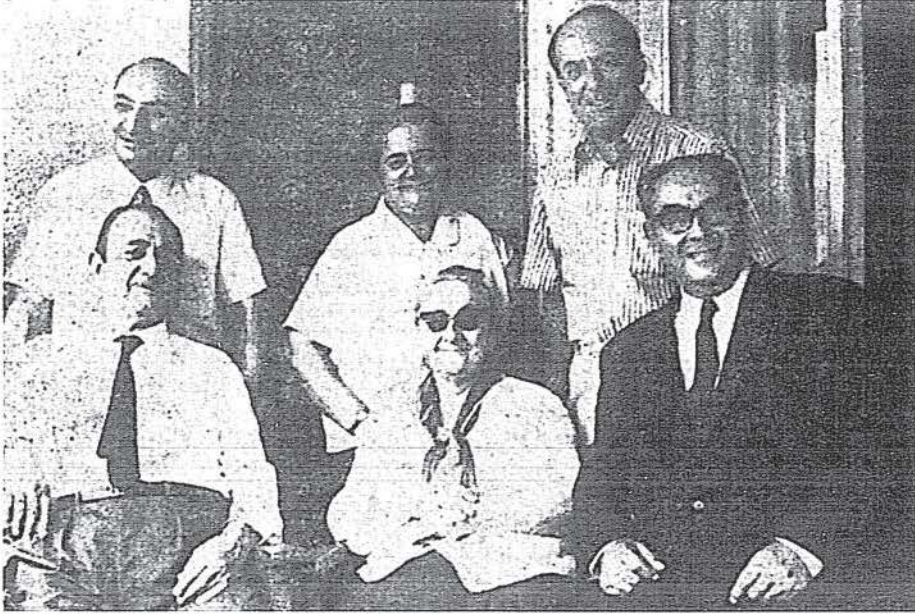
Mâhir İz'in en önemli vasfı, etkili ve çok sevilen bir muallim oluşudur. “Çok heyecanlı ve neşeli geçti” dediği hocalık hayatında, muallimliği daima ilk planda tutmuş, bulunduğu diğer vazifelerini de öğretmenliğin yanında sürdürmüştür. Hocanın bir taraftan öğrenmek diğer taraftan da öğretmek şeklindeki öğretmenlik anlayışını onun Muallim Naci'ye ait sık sık tekrarladığı:

Dersi bitmez bir debistân-ı hakâyıktır cihân

Onda en kâmil muallimler sebak-handır bütün

beyti de göstermektedir.¹⁰

Çalışma hayatına, daha doğrusu memuriyete Ankara'da, mezun olduğu Sultânî'nin ilk kısmına muallim tayin edilerek başlamıştır. Bu görevine ek olarak Ankara Sanayi Mektebi'nde de hocalık yapmıştır. Aslında hocanın hayatı boyunca kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınacak değerdeki öğretmenliği yanında, ona emsâline nazaran farklı bir ayrıcalık kazandıran TBMM zabıt kâtipliğinden öncelikle ve biraz genişçe bahsetmek yerinde olacaktır.

Mahir İz
kardeşleriyle

1. Meclis Zabıt Kâtipliği

Bu görev ona, Millî Mücadele'nin hazırlık yıllarını, başlangıcını ve zaferle neticelenmesinin resmî tarihe intikâl etmeyen arka planını; zaferin ardından gelişen olayları, Meclisin ilk yıllarından beri zabıt kâtibî sıfatıyla içinde bulunarak ve bütün heyecanı ile yaşayıp müşâhede ederek çeşitli yönleriyle idrak etmek imkânını vermişti. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişin müsbet-menfî bütün safhalarını, etraflıca bilen az sayıdaki isimlerden biri olarak, memleketin geçirdiği sıkıntıları yaşayarak bilmek gibi bir özellik kazandırmıştı. Ayrıca, bu bilgilerin ışığında memleketin geleceğini inşa etmede emsâline göre, daha isabetli fikirlere sahip olmuş ve öğretmenlik mesleğinin verdiği imkânlarla bu konudaki doğruları genç nesillere usûlüyle aktarmada büyük bir başarı elde etmişti.¹¹

Bir Ankara Hatırası

Hatıralarından anlaşıldığına göre Mâhir Hoca'nın Ankara devresindeki hayatının en önemli ve kendisini çok etkilemiş, heyecanlandırmış bir hadisesi de Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'in devrin önde gelen idarecilerinin yönlendirmesi ile Topal Osman eliyle şehid edilmesi olmuştur.

Yılların İzi'nde, bu konudaki şu satırları dikkat çekicidir: "Meclis'teki ve diğer devlet dâirelerindeki bütün memurlar içinde yalnız ben, derin bir üzüntü içinde cenâzeye iştirak ettim. Hayatımda ilk taşıdığım tabut da, mübârek şehid merhum Ali Şükrü Bey'ininki idi. O akşam eve döndüğüm zaman büyük bir teessür içinde şu mersiye'yi yazdım:

Şehîd-i Millet Ali Şükrü Bey'in Rûh-ı Mübecceline

Ey rûh-i mübârek! Seni bir sâil-i menhûs
 Şehrâh-ı hakîkatte şehîd eyledi efsûs...
 Bir dest-i mehîr, dest-i şakî, dest-i huyânet,
 İhnâk ile mahveyledi, kahreyledi, lâ'net.
 Kâlin, kalemin rehberi olmuştu sedâdın,
 Her yerde tecellî-i hakîkatti murâdın.
 Kurbân-ı fazîletsin, evet hiç şüphe yoktur,
 Mağdûr-ı hakîkatsin evet; âleme makdûr
 İfnâ-yı şehâmet
 Târîh ile müsbet
 Sen ölmedin aslâ, ölemez çünkü hakîkat!
 Hiç görmedi hilkat.
 Bir böyle tecellisini kânûn-ı Hüdâ'nın
 Makhûr-ı zebûn olduğunu ehl-i hüdânın.
 Ölmezsin evet, yâd-ı hazîninle yaşarken.
 Sen sîne-i millette kalırsın ebediyyen.
 Tahlîd edecek fazlını târîh-i milel de,
 Destân olacak âleme her darb-ı meselde,
 Bir hâdise-i mefhareti şanlı gazânın.
 Her yâd-ı gam-engîzi birer levha-i nefrîn
 Bir âteş-i pür kîn.
 Ey her sesi bir vecd-i hamîyyetle hurûşân
 Fikr uğruna, hak uğruna, nûr uğruna kurbân!
 Mefkûre ve dînin
 Her azm-i metînin
 Etvâr-ı tecellisini ta'yîn eder ancak
 İ'câz ü fesâhatle o bir tek hecedir: Hak!
 Ey arz-ı fecâyî'deki nâkûs-ı mezâlim
 Her darbesi bir umde-i hürriyyeti hâdim
 Her sayha-i şûmun
 Mat'ûnu umûmun.

Mahir İz ve Ali
Nihat Tarlan
talebeleri Mehmed
Çavuşoğlu ile...

Mehmet Akif
Mahir İz'e
gönderdiği
Mektup

مہدی اکف
طیبہ ہریم میں آپ کا رشتہ آغا مقدم : ختم
صوبائیک : بیچ بڑیک : نفس : پروردگار
بی کہندہ اوراد ہرید : ختم : ختم
بجایہ بیچ بڑیک : صوبائیک : ختم : ختم

Mehmed Akif Bey'in Mâhir İz Bey'e Mısır'dan
gönderdiği resim ve arkasına yazdığı küt'a:

— Mâhir Bey Oğlumuza —

Dış yüzüm böyle ağardıkça ağarmakta, fakat,
Sormayın iç yüzümün rengini: Yüzler karası
Beni kendimden utandırdı, hakikat, şimdi,
Bana hiç benzemeyen sûretimin manzarası.

15 Recep 1345
Mehmed Akif

2. İstanbul'a Dönüş

Mâhir Hoca, Ankara'nın hükümet merkezi olacağını öğrenince İstanbul'a gelmek ve yüksek tahsilini burada gerçekleştirmek maksadıyla meclisteki görevinden ayrıldı. Maarif vekâletine müracaatla İstanbul'da ders saati az bir mektepte hocalık talebinde bulundu. Sultanselim'deki İmam-Hatip Mektebi'nin tarih hocalığına tayin edilince İstanbul'a döndü (16 Aralık 1924).

3. Yüksek Tahsili

Mâhir İz öğretmenliğe devam ederken bir taraftan da üniversite tahsilini tamamlamak üzere önce Eczâcî Mektebi'ne devam etmişti. Ancak, derslere devam meselesinde karşılaştığı zorluklar yüzünden buraya uyum sağlayamayınca Kimya ve Hukuk Fakültelerine yazılıp bir süre devam ettiyse de sonunda Edebiyat Fakültesi'nde karar kıldı. Burada Ankara'dayken kendisinden feyiz aldığı Şerh-i Mütûn Müderrisi Ferid Kam Bey'den tekrar istifade imkânı buldu.

Edebiyat Fakültesi'nin ders ve devam süresini bitirdikten sonra, yakın tarihimizin önemli isimlerinden şair Adanalı Hayret Efendi üzerinde hazırlayacağı mezuniyet tezini tamamlayamadan Edremit Orta Mektebi müdürlüğüne tayin edildi (12 Eylül 1933).

4. Muallim Mâhir Bey

Mâhir Hoca'nın muallimlik hayatı çok feyizli ve bereketli geçmiştir. İstanbul'daki muallimlikleri Kadıköy Orta Mektebi, Fransız Saint Jean D'Arc Okulu, Halıcıoğlu ve Kuleli Askerî liseleri, Üsküdar Paşakapısı ve Davutpaşa Orta mekteplerinde devam etmiştir.

1936'da Beykoz Orta Mektebi Türkçe öğretmenliğiyle İstanbul'a dönünce tezini tamamlayıp 1938 yılında Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Ardından Nişantaşı Erkek Orta Mektebi müdürlüğüne getirildi.

Mâhir Hoca'nın muallimliği, Kemal Edip Bey'in:

*Bir melek-stret, velî-haslet mübârek zât idi
Zümre-i ta'lim övünsün böyle bir insan ile*

mısrarında ifade ettiği gibi ideal bir öğretmenin vasıflarına sahip olmasından kaynaklanmıştır. Bu vasıfları dolayısıyla etkili bir muallim olarak hayatının en velûd, millî kültürümüz bakımından en faydalı olan ve kalıcı izler bırakan devresi, İstanbul'un önde gelen liselerinden Haydarpaşa Lisesi ile İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki hocalıkları olduğundan bu yıllardaki çalışmalarını ayrı ayrı ele almak gerekecektir.

a. Haydarpaşa Lisesi'nin Mâhir Baba'sı

Mâhir İz'in orta öğretimdeki muallimlik hayatının en etkili devrelerinden belki de birincisi, Haydarpaşa Lisesi'ndeki edebiyat öğretmenliği olmuştur. Bu vazifeye tayinini "*kendimce asıl yerimi buldum*" cümlesiyle değerlendiren Hoca'nın buradaki sınıf derslerinin dışında seminer adıyla mektebin her sınıfından bütün öğrencilerine açık olan serbest dersleri de büyük rağbet görmüştür. "*Yedi sene orada talebenin muhabbet hâlesiyle çevrili ve huzur içinde vazife yaptım*" ifadesiyle anlatan Mâhir Bey, bu devrede okulun bütün öğrencileri arasında "Mahir Baba" adıyla anılarak, sevgi ve saygı gören bir öğretmen olmuştur. Burada kendisinin "rahle-i tadrîsi"nden geçerek millî kültürümüze önemli hizmetlerde bulunmuş olan tanınmış talebeleri arasında bilhassa hat sanatında günümüzün en büyük otoritelerinden biri olan Eczacı M. Uğur Derman, Mehmed Âkif ile *Safahât* üzerindeki çalışmaları ve yakın tarih konularındaki araştırmalarıyla temâyüz etmiş yazar M. Ertuğrul Düzdağ, yakın tarih konularında kaleme aldığı romanlarıyla öne çıkan edib ve mütefekkir Dr. Mehmet Niyazi Özdemir vardır. Ayrıca İstanbul Edebiyat Fakültesinin eski Türk edebiyatı hocalarından Prof. Dr.

Mahir İz
Çengelköy Askeri
Orta Mektebinde
Öğrencileriyle 1932

Mehmed Çavuşoğlu (v. 1987) ve çeşitli Üniversitelerde hizmet vermiş Prof. Dr. Osman Öztürk (v. Kasım 2014) gibi merhumlar da önemli isimlerdir. Bu gibi öğrencileri daha sonra Hoca ile irtibatını kesmemiş ve yakınları arasına girerek her biri kendi alanında önemli hizmetler başarmış ilim, edebiyat ve sanat adamlarıdır.

Mâhir Hoca kısa bir müddet İstanbul İmam-Hatip Mektebi müdürlüğünde (1958-1959) bulunmuş ve burada mektebin ilk mezunları olarak, sonraları İHL camiasında önemli hizmetleri ve önder şahsiyetleriyle temayüz etmiş birçok isme hocalık yapmıştır.

Mâhir İz Çamlıca Kız Lisesi edebiyat öğretmenliğinden yaş haddi sebebiyle emekliye ayrılmıştır.

b. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü (M.Ü İlahiyat Fakültesi) Hocalığı

Mâhir İz, emekli olduktan az sonra İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İslâmi Edebiyat Tarihi hocalığı yapmak üzere yeniden mesleğine dönmüştür (Ocak 1960). Onun bu önemli hizmetine -rahmete vesile olması için hocamın cümleleri ile aktaralım- "... vazife almaklığımı teklif edip tayinime sebep olan evvelce kendisiyle bir muârefem olmayan Kemal Edip Bey [Kürkçüoğlu]..." aracı olmuştur. Mâhir Hoca Enstitüdeki ilk yılın ardından on yıl Tasavvuf Tarihi, Hitabet ve İrşad derslerini de okutmuştur.

Hocanın bu devredeki muallimliği, İmam-Hatip ve Yüksek İslâm Enstitüsü'nün ilk nesilleri üzerindeki derin ve kalıcı etkisinin ortaya çıktığı bir zaman dilimi olmuştur. Ayrıca büyük bir vukufu Tasavvuf dersini okutması ve bu konuda ilk ders kitabını kaleme almış olması da çok önemlidir. Mâhir Bey, okuttuğu diğer derslerinin yanında "İstikbâlin mânevî mimârı" kabul ettiği Enstitü talebeleri üzerinde en etkili eğitimcilerden

ve hocalardan biri kimliğine sahiptir. Bu devredeki talebelerinin önde gelenleri arasında önce, kendisinin her bakımdan hayrî'l-halefi olan merhum Dr. Selçuk Eraydın'ı (v. 1995) zikretmek gerekir. Selçuk Bey Mâhir Hoca'nın asistanı sıfatıyla kendisinden en çok istifade etmiş talebelerindendir. Ayrıca, *Tasavvuf* kitabının hazırlanmasındaki mesâisi Mâhir Hoca'nın kitabı Selçuk Bey'e imzalarken yazdığı ithaf cümleleri arasında yer alan:

Mütevâzi esere bâdî vü sâik sensin

Eser-i müştereki kim kime takdîm etsin

beytiyle açıkça belirttiği bir himmet ve gayret göstermişti.¹³ Nitekim tanıyanların müşterek tesbitleriyle Selçuk Eraydın, "Yüksek İslâm Enstitüsü ve Fakülte yıllarındaki unutulmaz hizmetleriyle, Mâhir İz Hocamızın yerini hakkıyla doldurmaya çalışarak bunda da büyük ölçüde başarılı olmuş himmetli, gayretli, fedâkâr bir ilim ve hizmet eri" olarak temayüz etmiştir.¹⁴

Bu devredeki talebelerinden diğer isimler arasında, sonraki yıllarda Yüksek İslâm Enstitüsü'nün ve Türkiye'de İlâhiyat camiasının önde gelen ilim ve fikir önderlerinden olacak, Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, Prof. Dr. M. Sâim Yeprem, Prof. Dr. Tayyar Altıkulaç, Prof. Dr. Yaşar Kandemir, Prof. Dr. İsmail E. Erünsal, Prof. Dr. Yaşar Fersahoğlu, Prof. Dr. Mahmud Çamdibi, Prof. Dr. Mustafa Bilge, Dr. Emin Işık, Dr. Nedim Urhan ile bu satırların yazarı da dahil pek çok isim zikredilebilir.

1960 ihtilâlinden sonra Kur'ân-ı Kerîm'in Arapça aslının Latin harfleriyle basılması konusunda danışılmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından davet edildiği Ankara'daki bir toplantıda, bu düşüncenin yanlışlığını ortaya koyarak teşebbüsten vazgeçilmesini sağladı. Bunun yerine bir meâl hazırlanıp yayınlanmasının daha isabetli olacağı konusunda fikir birliği sağlanmasını temin etti. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlatılan *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı* adlı eserin redaksiyon heyetine başkanlık yaptı.

Hocanın önemli hizmetlerinden biri o devirde, sağ cenahta bir ilk olan Özel Fatih Koleji'nin kurucu müdürlüğünü yapmasıdır. Burada etrafına topladığı M. Ertuğrul Düzdağ, İsmail E. Erünsal, Mehmet Açıkgözoğlu, Ahmet Tezbaşar, İzzet Ay, Oktay Demirsöz, Hayri Selçuk gibi çoğu talebesi olan genç öğretmenlerle idealist bir eğitim kadrosu oluşturmuş ve başarılı bir eğitim müessesesi kurmuştur (1965-1968).

Yakalandığı akciğer kanseri neticesi, Paşabahçe Hastahanesi'nde 9 Temmuz 1974 günü vefat eden Mâhir Hocamızın cenazesi 11 Temmuz'da Erenköy'deki Sahrayıcedid Camiinden kaldırılarak yanı başında bulunan ve aynı adı taşıyan mezarlığa defnedildi. Mezar taşındaki celi ta'lik "Muallim Mâhir İz" kitâbesi Uğur Derman hattıdır.

Ölümü üzerine yakın dostu olan şairler tarafından tarih manzumeleri ve mersiyele yazılmış, hakkında otuz kadar yazı kaleme alınmıştır. Bunlardan çok yakın dostu Kemal

Edip Kürkcüoğlu merhumun iki mersiyesinden aşağıya dercettiğimiz şiir, aynı zamanda onu kısa ve özlü olarak büyük bir isabet ve başarıyla anlatan bir tarih manzumesidir:

Çok Muhterem Üstâdımız
Mâhir İz Beyefendi'nin Vefâtına Tarih

*Her nefs, nidâ-yı "irci't"ye,
Elbette uyar dolunca mî'âd*

*Teşvîşe düşüp de yolda kalmaz,
Takvâyı edenler uhrevî zâd*

*Bir ârif-i kem-nazîr göçtü,
Yârân yeridir ederse feryâd*

*Bir zât-ı güzîni aldı bizden,
Meydân-ı fenâda esti bir bâd*

*Âşıktı Resûl-i Kibriyâ'ya,
Bâ-hürmet ü hubb-i Âl ü Evlâd*

*Merbût idi Şâh-ı Nakşbend'e,
Görmüştü halîfesinden imdâd*

*Olmuştu, tarîk-i Hak dışında,
Bîhûde alâkalardan âzâd*

*Ermişti kemâle fitratinde,
Memdûh-ı hasâil-i Hüdâ-dâd*

*A'dâd biterdi Allah Allah,
Evsâfı eğer olunsa ta'dâd*

*Zâhirdi yüzünde nûr-i îmân,
Tâhirdi misâl-i tıfl-i nevzâd*

*Sohbetleri ders-i ma'rifetti,
Şübbânı ederdi kalben irşâd*

*Bezminde gönül düşerdi vecde,
Tasvîr edemez bu hâli Bihzâd*

*Üç dilde kıldırı şâirânın,
Eş'ârını gür sesiyle inşâd*

*Âkif anılınca naklen ondan,
Eylerdi nikât-ı hikmet îrâd*

*Pür-nûr üç eserle iz bıraktı,
Beyne'l-üdebâ o tab'-ı vakkâd*

*Çok çekti düşüp cihanda derde,
Bî-şüphe olur Cinân'da dil-şâd*

*Dolmaz yeri dehre gelmez artık,
Bir böyle melek-nihâd ü münkâd*

*Bir Fatiha armağan edip de,
Her ân onu canlar eylesin yâd*

*Târihini hâtif etti ilhâm,
"Eyvân-ı Hüdâ'da Mâhir üstâd" (h. 1394)*

Hürmetkâr-ı dâimîsi
Kemal Edib Kürkçüoğlu

Vefatının ardından İmam Hatip Okulu ve Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki talebelerinin yayımladığı *Tohum* dergisinin 86. sayısı (1975) *Mâhir İz Özel Sayısı* olarak çıkarılmıştır.

Yıllar sonra talebelerinin teşviki ve Üsküdar eski Belediye Başkanı Yılmaz Bayat'ın desteğiyle Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin önünden Kısıklı istikametine uzanan caddeye törenle Mâhir İz Caddesi adı verilmiştir (19 Haziran 1995).

Zaman içinde İstanbul Pendik'te ve Bağcılar'da birer ilk Öğretim Okuluna da Mâhir İz adı konulmuştur.

V. Bazı Önemli Özellikleri ve Hizmetleri

1. Yazar Mâhir İz

Şiirlerinde **Maksud Kâmrân**, içtimâî ve edebî yazılarında **Namık Yaz**, ilmî yazılarında **Abdullah Söğüt** takma adını kullanan Mâhir İz, özellikle 1960 sonrasında çıkan *Diyanet Gazetesi*, *Diyanet Dergisi*, *Sebilürreşâd*, *İslâm Medeniyeti*, *İslâm Düşüncesi*, *Tohum*, *Oku*, *Hilâl* gibi aylık mecmualarla, *Yeni İstiklâl*, *Bugün*, *Yeni Asya* gibi haftalık ve günlük gazetelerde kendi adıyla yazılar kaleme almıştır.

Bu arada dinî ve ilmî yayınlar yapmak üzere kurulan Sönmez Neşriyat ve Matbaacılık Şirketi'nin iki yıl idare meclisi reisliğini yapmış ve şirketin çıkardığı, bilhassa o günlerin dindar gençleri üzerinde etkili bir yayın organı olan haftalık *Yeni İstiklâl* gazetesinin ilk otuz sayısının başmakalelerini yazmıştır.

Mahir İz'in
son zamanları

Mâhir hocanın erken yaşlarda şiirlerini neşretmekle girdiği basın-yayın hayatı, ilerleyen yaşlarında gittikçe artmış ve özellikle Yüksek İslâm Hocalığı devresinden itibaren vefatına kadar artarak devam etmiştir. Bu devredeki yazılarının da millî-dînî-ilmî-fikri konularda kaleme alındığı görülmektedir. Böylece Mâhir Bey, birikimlerini her seviyeden daha geniş kitlelere ulaştırmış ve özellikle gençlere yol gösteren önemli isimler arasına girmiştir.

2. Cemiyet Adamı Mâhir İz

Sosyal faaliyetleriyle de dikkat çeken Mâhir İz, birçok cemiyet ve vakfın kuruluşuna katılmış, buralarda aktif hizmetlerde bulunmuştur. Bunlar arasında, Millî Mücadele'yi desteklemek üzere Büyük Millet Meclisi'nin açılışından önce Ankara'da kurulan **Azm-i Millî Cemiyeti**, Ankara ve İstanbul'daki **Muallimler Cemiyeti** yer almaktadır. İmam-Hatip okullarının kurulması ve yaşatılmasında önemli hizmetler görmüş ve görmekte olan **İlim Yayma Cemiyeti**'nde yıllarca ilim ve müşâvere heyetinde yer alarak başkanlığını yapmış, hâlen İslâmî ilimler alanında tertiplelediği tartışmalı ilmî toplantılarla ve yayınlarıyla özellikle Türkiye'nin ilâhiyat alanındaki birikimini ortaya çıkaran ve kalite kazanarak artmasını destekleyen **İslâmî İlimler Araştırma Vakfı**'nın kurucu başkanlığını üstlenmiş ve **Millî Kültür Vakfı**'nın da kurucuları arasında yer almıştır.

Mâhir İz, Erzurum'dan bağımsız aday olarak 1961 ve 1965 yıllarında senato seçimlerine katılmışsa da seçilememiştir.

3. Sohbet, Hitabet ve İnşâd Üstadı Mâhir İz

Mâhir İz'in en önemli taraflarından biri de çok sevilen bir sohbet adamı ve iyi bir hatip olmasıdır. Bunun yanında özellikle divan edebiyatının manzum mahsûllerini kendine has bir edâ ve sadâ ile pek güzel şekilde hissedip etkili bir şekilde nev'i şahsına mahsus

bir tavırla okuması ona ayrı bir vasıf kazandırmıştır.¹⁵ Merhum Kemal Edip Kürkçüoğlu, kaleme aldığı mersiyede Mahir Bey'in bu özelliğini:

*Üç dilde kılardı şâirânın,
Eş'ârını gür sesiyle inşâd*

mısrarlarıyla pek veciz bir şekilde anlatmıştır.

Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki hocalığından itibaren çeşitli fakültelerden öğrenciler başta olmak üzere üniversite hocaları, ilim, fikir ve sanat adamları ve halk ile yaptığı sohbetlerinin İstanbul'un yazları Emirgan, Arnavutköy, Beşiktaş Yahya Efendi ve Kanlıca, kışları ise Erenköy gibi en güzel semtlerindeki cami bahçe ve müstemilatları, kurs odaları gibi mekânlarında birer ilim, irfan ve sanat mahfeli halinde yıllarca devam etmesi olmuştur. Aktif siyâset dışında kalmak şartıyla, dinî-millî-fikrî-edebî ve yakın tarihin olayları ve kişileri konularındaki bu zevkli sohbetler, katılanları her bakımdan yetiştiren unutulmaz hatıralarla dolu, zevkle dinlenen birer serbest eğitim faaliyeti olmuştur. Nitekim bir gün sohbe katılanlarda biri sofuların "kıl beşi kurtar başı" şeklinde bir ifadeyi darbimesel halinde tekrarladıklarını söyleyince, Mâhir Hoca, bunun "dini yanlış anlamadan kaynaklandığını ve buna çok üzüldüğünü" söyleyerek kendisi darbimeseli yeniden "*Kıl beşi, tut kardeşi, ye helâl aşı, yap doğru her işi, bil sorumlu her kişi, ol hayır eşi, kurtar başı*" şeklinde formüle etmişti.¹⁶

Mâhir Bey, "bildiğini başkasına öğretmekle mükellef olduğu" ölçüsünden hareketle bu tarz sohbetlerin her zaman ve yerde herkes tarafından ihmal edilmemesi gerektiğine işaret ederek, "*bunun ihmâlinin, fert ve cemiyet için halk ve Hak nazarında mes'ûliyeti mûcip olduğunu*" vurgulardı.

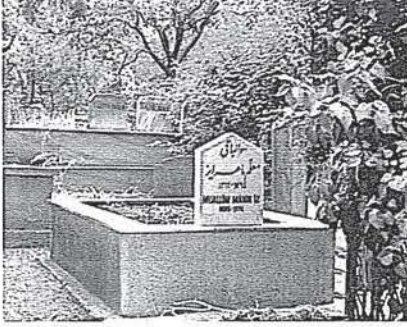
Hoca'nın bu konudaki faaliyetlerine başta İstanbul olmak üzere Anadolu'da verdiği konferanslar ve konuşmaları da eklemek gerekir.

Eserleri

1. Tasavvuf (İstanbul 1969, 2000 [9. bs.])

Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki derslerinde asistanı Selçuk Eraydın'ın tuttuğu notların müellif tarafından genişletilmesi ve tamamlanması suretiyle hazırlanmıştır. Konuların işlenişi sırasında müellifin edebî birikimini esere aktarması, ele aldığı tasavvufi meseleleri çok sayıda Arapça, Farsça ve Türkçe beyti naklederek tasavvuf edebiyatını da en seçkin örnekleriyle açıklaması kitaba ayrı bir değer katmaktadır.

Baskıya hazırlanması ve ilk neşri yakın talebelerinden Mustafa Uzun tarafından Rahle Yayınları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu baskının en dikkate değer yanlarından biri, Hoca'nın dini yayınlara maddî-manevî bakımlardan seviye ve estetik kazandırma

Mahir İz'in
kabri

yönündeki teşvikleri neticesinde kitabın, mevcut bütün imkânları zorlayacak bir titizlikle basılmasının sağlanması olmuştur. Buna, günümüzde pek önemli bulunmasa da devrin matbaacılık imkânlarının üstüne çıkılarak, büyük ebrû sanatkârı merhum Necmeddin Okyay'ın bir ebrusunun ilk defa bir kitap kapağında kullanılması, nesih hatlarının tanınmış hattatlardan merhum M. Bekir Pekten'e, ta'lik yazıların ise pek az yazısı bilinen yakın talebelerinden M. Uğur Derman'a yazdırılması örnek gösterilebilir.

Eser, daha sonra yakın talebelerinden M. Ertuğrul Düздаğ tarafından ders kitabı hüviyetinden çıkarılarak yeniden düzenlenmiş, sonunda yer alan tarikatlar listesi geliştirilerek alfabe sırasına konulmuş, bir indeks ve Mâhir İz'in hayatıyla ilgili kısa bir bölümün ilâvesiyle yeniden bastırılmıştır (İstanbul 1981). Bu yeni neşir daha sonra pek çok baskı yapmıştır.

2. *Din ve Cemiyet* (İstanbul 1972, 1998 [5. bs.])

İslâmiyet'in sosyal hayatın her sahası için gösterdiği usul ve yolları ortaya koyan bir eserdir. İçindeki yazıların bir kısmı *Diyanet Gazetesi*'nde "**Amel-i Sâlih Sohbetleri**" başlığı altında, bazıları ise *İslâm Düşüncesi* dergisinde daha önce yayımlanmış makalelerden oluşan kitabı M. Ertuğrul Düздаğ yeniden neşre hazırlamıştır (İstanbul 1979). Kitap ayrıca Hoca'nın İslâm'ı anlama ve anlatmadaki düşüncelerini ortaya koyan bir anahtar eser hüviyetine sahiptir.

3. *Yılların İzi* (İstanbul 1975)

Seksen yıllık ömrünü, Osmanlı Devleti'nin geniş coğrafyası içinde İstanbul'dan Medine'ye kadar uzanan çeşitli yerlerde İttihad ve Terakkî, Millî Mücadele ve Cumhuriyet döneminde yaşayarak geçirmiş, çöküşü ve kurtuluşu görmüş, Cumhuriyet'in kuruluşu sırasında cereyan eden olaylara meclis zabıt kâtibi olarak şahit olmuş olan Mâhir İz'in hâtıralarından meydana gelen eser, yakın tarihimizin bilinmeyen siyasî hadiselerine ait bazı önemli gerçekleri ortaya koyması bakımından önemlidir. Kitapta müellifin çocukluğu, gençliği, mektep hayatı, arkadaşları, hocaları, dostları,

talebeleri, fikirleri ve hayat prensipleri hakkında verdiği bilgiler dört bölüm halinde düzenlenmiştir. Hocamızın son yılları ve hastalığı sırasında, dostlarından Av. Kemâleddin Nomer'in ısrarlı ve fedakâr gayretiyle meydana çıkan eser Mâhir Hoca'nın iyice tanıma fırsatı bulduğu yakın geçmişin mühim simaları ve iç yüzüne vâkıf olduğu olaylar hakkında verdiği bilgiler bakımından çok değerlidir. Mâhir Bey'in vefatından sonra yayınlana kitabın sonuna hocanın vefatı üzerine kaleme alınmış tarih manzumeleri ile eserde isimleri geçen zevâtın, hocamız ve talebelerinden elde edilmiş resimleri de eklenmiştir.

4. *Üstâdım Mehmed Âkif* (İstanbul 2014).

Mahir Hoca'nın Mehmed Âkif hakkındaki hatıra ve yazılarının derlendiği eser M. Ertuğrul Düzdağ tarafından hazırlanmıştır.

Mâhir İz ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlatılan *Kur'ânı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl)* (Ankara 1961) adlı eseri redakte eden ilim heyetine başkanlık ederek çalışmayı gözden geçirmiştir.

Ayrıca, Ahmed Cevdet Paşa'nın *Kıyası Enbiyâ'sını* Milli Eğitim Bakanlığının isteği üzerine sadeleştirerek yayına hazırlamıştır (I-VI, Ankara 1972). Eserin Hz. Peygamber'e ait ilk kısmı M. Ertuğrul Düzdağ tarafından yeniden düzenlenmiş ve Hocamızın rûhu için "vakıf" olarak *Peygamber Efendimiz* adıyla tek cilt halinde yayımlanmıştır. (İstanbul 1982) Özellikle Kutlu Doğum Haftalarında maliyet fiyatına dağıtılan eserin tirajı 2015'te bir milyonu aşmıştır.

Mâhir İz hakkında Mustafa Özdamar, talebe ve dostlarının hatıralarına dayanarak *Mâhir İz Hoca* (İstanbul 1994) adlı bir kitap hazırlamış, MÜ İlahiyat Fakültesinde ise İdris Topçuoğlu tarafından, Yüksek Lisans (*Mâhir İz: Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, İstanbul 2005), Selma Torun tarafından bir mezuniyet tezi (*Bir Eğitimci Olarak Mâhir İz*, İstanbul 2007) çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca Mustafa Uzun tarafından *Kültür Tarihimizde İstanbul Medeniyetinden Altın Bir İz Muallim Mâhir İz*, (İstanbul 2011) adlı bol resimli bir risale de yayımlanmıştır.

Dipnotlar

- 1 Bu özellik ayrıca talebelerine, bilhassa bizim nesle, şahsında her yönüyle tecessüm eden Osmanlı ve İstanbul medeniyetini müşahhas olarak tanımak, kendisinden istifade edilecek İstanbul beyefendilerinin son temsilcilerinden birinin elini öpmek ve yakınında bulunmak imkânını bahşetmiştir.
- 2 Kardeşlerinin en küçüğü Fahir Bey, sonraları Prof. M. Fuad Köprülü'nün asistanı olarak mesleğe başlamış, Eski Türk edebiyatı alanında önemli bir isim olmuş, yurtdışında da tanınmış değerli bir akademisyen kimliğiyle uzun yıllar İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Eski Türk Edebiyatı Profesörlüğü ve Türkiyat Enstitüsü Müdürlüğü yapmıştır.

- 3 *Yılların İzi*, İstanbul 1975, s. 30. Divan şairlerinden Sünbülzade Vehbî'nin *Tuhfe-i Vehbî* adıyla anılan bu önemli eseri, 1197'de (1783) değişik vezinlerde elli sekiz kıtadan oluşan Farsça-Türkçe bir sözlüktür. Eser, önceki sözlüklerde bulunmayan Farsça kelime ve ifadeler yer vermesi dolayısıyla çok tutulmuş, medreselerde ve rüşdiyelerde ders kitabı olarak okutulmuştur. Müellifin sağlığından itibaren basıldığı gibi (İstanbul 1213) otuza yakın baskısı da yapılmıştır. Ayrıca Hayâtî Ahmed Efendi ve Lebîb Efendi tarafından şerh edilen eser, Numan Külekçi ve Turgut Karabey tarafından da günümüz alfabesiyle yayımlanmıştır (Erzurum 1990).
- 4 Tanınmış hadis alimlerinden Süyûtî'nin (ö. 911/1505) bir veya birkaç cümlelik kısa hadislerden derleyerek alfabetik şekilde düzenlediği eser daha çok akaid, âdâb, tıp, tergîb ve terhîb, ilim, dua ve zikir, tövbe ve istiğfar, şemâil ve fezâil konularına dairdir.
- 5 Müttakî el-Hindî'nin (ö. 975/1567) Süyûtî'ye ait üç eserdeki rivayetleri fıkâh konularına göre alfabetik olarak düzenlediği hadis kitabı.
- 6 Günümüzdeki Vefâ Lisesi
- 7 Hoca ile Âkîf Bey arasındaki irtibatın derecesini M. Ertuğrul Düzdağ tarafından derlenmiş *Üstâdım Mehmed Âkîf* adlı eser (İstanbul 2014) ile M. Uğur Derman tarafından yayımlanmış mektuplar (*Kubbealtı Akademi Mecmuası, yıl 4,5,6 İstanbul*) ortaya koymaktadır.
- 8 Beyit: "Bu resimde görünen yüksek kubbeli mübârek türbe Hz. Mevlâna'nın kabri-i şerifidir. Gözlerinde mânevîyatın derinliklerini görecektir bir parlaklık, nüfûz-ı nazar olan kişiler, o zâtın feyzinin etrafa saçtığı nûrun apaçık parıltılarını görebilirler." demektir.
- 9 Beyit: "Papazın karanlık yüzünde Allah'a şîrk koşmanın yoğun bir şekilde gölgelediği karaltılar belir-mektedir. Hak nûrunu Hak'tan başkasının meşalesi tutuşturup parlatamaz" demektir.
- 10 Mahir Hoca'nın çok sevdiği bu beyit, yakın tarihimizde muallim ünvânını hakkıyla taşıyan sayılı isimlerden biri olan Muallim Nâcî'nindir. "Bu dünya, dersi bitmeyen bir hakikatler mektebidir. Orada en yetişkin muallimler bile birer talebe gibidir." manasına gelen bu beyit, Hz. Ali'nin "insanlar ya muallim ya da talebedirler. Bu ikisinin dışında kalanlar bir işe yaramaz" demek olan bir vecizesinin Nâcî'nin ifadesiyle tekrarı gibidir. Ayrıca muallim olanların da daima öğrenecekleri bulunduğunu ifade etmektedir ki yakın talebeleri bu hususu hocanın son nefesine kadar terk etmediğine şahit olmuşlardır.
- 11 Nitekim onun bütün gençlere öğretilmesi yolunda bizzat hasbî ve fedakârca çalışmalar yaparak yıllarca yürüttüğü Osmanlı Türkçesi'ni okuyup yazma faaliyetinin gençlerimiz için önemi, ancak vefatında kırk sene sonra çoğunluk tarafından anlaşılabilmiş ve ondan aldıkları feyizle onun gibi inandığı doğruları yerine getirmekten çekinmeyen günümüz devlet ricâlinin kararlılığıyla, eğitim programlarına girebilmiştir. Hoca merhum İstiklâl Marşımızı yazdırarak kendilerine karşılıksız özel eğitim vermeye başladığı küçük-büyük bütün talebelerine, medeniyetimizin anahtarı olan bu eskimez dili ve yazıyı on kişiye öğretmeyi şart koşar, böylece zamanı gelince bu alanda öğretmenlik yapacak gençlerin yetişmesini de sağlamış olurdu.
- 12 Hocanın hatıralarında yer verdiği ve o sırada kendisi tarafından neşredilmek istenmesine rağmen "*merhum faziletkâr üstâdım Mehmed Âkîf'in tavsiyesiyle*" neşredilmediğini belirttiği bu şiiri burada aktarmaktan maksadımız, Mahir Bey'in bir başka yönünü göstermek bakımından önemli olması ve özellikle gençler tarafından hemen hiç bilinmeyen veya ilgilenilmeyen yakın tarihimize ayrıca ilgi çekmeye vesile olacağı ümididir. Hakkında geniş bilgi için bk. Kadir Mısıroğlu, *Trabzon Meb'usu Şehid-i Muazzez Ali Şükrü Bey* (İstanbul 2012).
- 13 Mahir Bey *Yılların İzi* adlı hatıralarında (İstanbul 1975; son baskı 2003) Selçuk Eraydın'ın talebeliğinden asistan ve hocalığına kadar geçen zaman içindeki çalışmaları hakkındaki takdirlerini açıkça zikretmiştir (s. 445-446). Ayrıca her ikisinin yakınlığını, her ikisine yakın olma bahtiyarlığına ermiş biri olarak bilmenin ötesinde, *Tasavvuf* kitabının hazırlanması ve Ahmed Muhtar Büyükçınar Hocamızın desteğiyle kurduğumuz Rahle Yayınları'nın ilk eseri olarak onu "Rahlemize" -bu tabir Mahir Hoca'ya aittir- koymanın verdiği heyecanı an be an yaşamış bir talebesi sıfatıyla te'kid etmeyi, yerine getirilmesi gerekli bir borç olarak görmekteyim. *Rahmetullahi aleyhim rahmeten vâsi'a*. Hocanın *Tasavvuf* kitabını imzalarken o anda yazdığı kıt'ayı da benim için vesile-i şeref olmanın ötesinde, bende bulunan çok kıymetli bir yâdigârını sevenleriyle

paylaşma ve yarının araştırmacısına malzeme temini maksadıyla teberrüken buraya derc ediyorum:

*Uzun uzun düşünüp feyz-i rahleden bir kârn
Nihâyet oldu nasibi Tasavvuf adlı eser
Kemâl-i kesbine dâreyn için ne şân ü şeref
Bu azm-i kâmilidir Mustafa'ya tâk-ı zafer.*

- 14 Merhum Selçuk Eraydın hakkında daha geniş bilgi için bk. *Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, I. Bölüm: Selçuk Eraydın'a Armağan, nr. 27, Ocak-Haziran 2011; ayrıca Mahir Hocamız ile yakınlığı hakkında bk. Mustafa İsmet Uzun "Mahir Hoca'mın Er ve Aydın Bir Hayrî'l-Halefi: Selçuk Bey Hocam", *a.g.e.*, s. 81-106.
- 15 Son devir Osmanlı eğitim programlarında "inşâd" yahut "inşâd ve hitabet" adlarıyla ders olarak yer alan bu konuda Hoca hakikaten adı gibi mâhirdi. Şiiri veznine uygun ve manasını ortaya çıkaracak bir şekilde coşkun bir edâ ve sadâ ile seslendirmekte olduğu gibi yerine ve zamanına uygun manzumeler seçmekte de başarılı olduğundan, bulunduğu bütün meclislerde bu iş çoğu kere ona havâle edilirdi. Bunun bir sebebi de beğendiği manzumeleri defterlerine yazıp ezberlemiş olmasıydı. Yakın arkadaşlarından şair Halis Erginer bir rubâisinde Mahir hocanın bu özelliğine şöyle işaret etmiştir:

*Kimse bilmez şu felek bâzı ne cevher çıkarır
Lik Mâhir gibi bir cevheri ender çıkarır
Öyle mahmûl-i edepdir ki o zât-ı âlî
Her cebinden içi şâir dolu defter çıkarır.*

- 16 *Yılların İzi*, İstanbul 1975, s. 385-386.

Kaynaklar

- Çavuşoğlu, Mehmed, "Hocam Mâhir Bey İçin", *Tohum*, sy. 86 (1975), s. 8-13.
- Derman, Uğur, "Mâhir Hoca'dan İzler", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, IV/1 (1975), s. 15-26.
- Derman, Uğur, *Ömrümün Bereketi I*, İstanbul 2013, s. 154-163, 472-475.
- Düzdağ, M. Ertuğrul, "Hocam Mâhir İz Bey ve Hatıralarım", *Zaman*, 24-30 Ağustos 1994.
- Ertan, Veli, "Mâhir İz Hocamızı Anarken", *Tohum*, sy. 86 (1975), s. 28-29.
- İz, Mâhir, *Tasavvuf* (nşr. M. Ertuğrul Düzdağ), İstanbul 1997, s. 252-255.
- İz, Mâhir, *Yılların İzi*, İstanbul 1975, tür.yer.
- Kurucu, Ali Ulvi, *Hatıralar IV*, İstanbul 2014.
- Mâhir İz'in MÜ İlâhiyat Fakültesi'ndeki dosyası;
- Özdamar, Mustafa, "Büyük Bir İnsanı Daha Kaybetmemiz Üzerine: Mâhir İz Hocamız", *Tohum*, sy. 85, İstanbul 1974, s. 5-7.
- Özdamar, Mustafa, *Mâhir İz Hoca*, İstanbul 1994.
- Öztürk, Osman, "İslâmî Edebiyatın Unutulmaz Üstadı Mâhir İz Hoca (1895-1974)", *İslâmî Edebiyat*, sy. 2, İstanbul 1988, s. 41-43.
- Uzun, Mustafa, "İz, Mâhir" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* XXIII, 501.
- Uzun, Mustafa, *Kültür Tarihinde İstanbul Medeniyetinden Altın Bir İz Muallim Mâhir İz*, İstanbul 2011.